

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

1906

Ny följd * IX årg. Häft. 4—5.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

REDAKTÖR: **LOTTEN DAHLGREN**

INNEHÅLL:

SIGRID PLATEN: Madame Roland. Lifskonturer. II.

»Den nya etiken». En tysk tänkare om kärlek och äktenskap.

CL. FL—D: Skisser från Frankrike. I.

HBM: Barnmorskereglementet.

Litteratur: F. E., Natt af *Guy Thorne*. — Musikbiografier af LINA LAGERBJELKE.

Från 1906 års riksdag. I.

Stockholm, Aftonbladets tryckeri, 1906.

Kjellbergströa Skolan

Enastående

med hänsyn till sina egenskaper att verka direkt välgörande på den mänskliga organismen, såsom fördelande vid blodstockningar, lindrande vid fall af värk, sveda m. m. samt på samma gång vara det kraftigaste antiseptiska medel till att hålla sår m. m. friska och häfva en mängd hår- och hudsjukdomar vinner **SALUBRIN** för **hvar** år **allt större användning** till behandling af **yttre skador, lindrande af värk och hosta**, såsom **munvatten, till hudens och hårets vård** m. m. **SALUBRIN** tillhandahålles i Parfym-, Speceri- och Färgaffärer. Partilager hos **GEIJER & C:o, Stockholm.**

Anonser för DAGNY

upptagas af
fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.
Riks. Tel. 97 83.

Kvinnliga juridiska byrån

Triewaldsgränd 2. A. T. 143 23.

Kontorstid kl. $\frac{1}{2}$ 10—4.

Utför rättegångar, verkställer boutredningar och arfskiften, förmedlar egendomsförsäljningar, aflärsöfverlåtelse och ackordsuppgörelser under hand, uppsätter **legala handlingar**, utför i öfrigt juridiska uppdrag af alla slag samt ombesörjer med energi och till ytterst billigt arvode **inkasseringar**.

Aktiebolaget Nordiska Kompaniet.

Textilafdelning, Thyra Grafström.

Färdiga och påbörjade **Broderier** på siden-, kläde-, lärft- och yllestramalj, passande för **Dukar, Portiärer, Mattor, Kuddar, Serveringsdukar** m. m. **Mönster** uthyras. Rekvisitioner från landsorten ombesörjas pr omgående.
5 REGERINGSGATAN 5.

Ellen Fries' bibliotek

är öppet **alla hvardagar kl. 3—4 e. m.**

Biblioteket är mot skriftlig borgensförbindelse af känd förbundsmedlem afgiftsfritt tillgängligt för kvinnor, som egna sig åt studiet af historia och närliggande ämnen. Det är dessutom tillgängligt för Fredrika-Bremer-Förbundet.

Nya Hushållsskolan.

(för bildade flickor). Grundad 1881.

Föreståndarinna: **Fröken H. Cronius.**

Nya Hushållsskolans Matsalar

Vestra Trädgårdsgatan 19.

Obs! Särskild matsal för fruntimmer.

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, Stockholm, 54 Drottninggatan,

finnas anmälda kvinliga arbetsökande såsom: lektionsgifvare i olika ämnen, svenska och utländska lärarinnor för hem och skolor, kontors- och skrifbiträden, bonner, husföreståndarinnor, sällskap och biträden i hem, föreläserskor, gymnaster m. fl.

Målarskolan 5 Biblioteksg. i tr.

Lektioner gifvas dagligen uti Akvarell-, Gobelin-, Olje- och Porslinsmålning, Gyllenläder och Läderplastik.

Anmälningstid 10—4.

Telef. Brunkebg 62.

Obs! Välsorteradt lager af Porslin samt färger för målning. Bränning af Porslin utföres.

Emma Nordberg & Augusta Peterson.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrödda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten infutna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att inteckningarna blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsafgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Finska Linnemagasinet, Birger Jarlsg. 18,

rekommenderar sitt lager af **Hellinnevaror**, såsom **Duktyger** i en mångfald vackra mönster, fullt jämn goda med utländska, men betydligt billigare. **Lakans- & Örngottslärfter, Kniep- & Applikationslärfter. Linnestramalj, Handdukar, Badlakan, Badkappor** samt de mycket omtyckta **Kejsarmattorna** m. m.

OBS.! Tammerfors Linnefabriks välkända och hållbara fabrikat.

SCHWEIZERBRODERIER.

Hvita broderade Remsor, Väfnader, Spetsar m. m. Absolut största urval, billigaste priser. Rikt profsortiment till landsorten.
Broderiaffären, 24 Kommendörsgatan
1 tr. (hörnet af Sibyllegatan).

Fröken Nanny Hårds af Segerstad

SJUKHEM,

STOCKHOLM, Sibyllegatan 46—48, 4 tr. (Hiss).

Hemmet emottager konvalescenter, nervsjuka och invärtes sjuka, men inga smittosamma sjukdomar. Hemmet i alla afseenden förstklassigt.
Rikstel. 88 44. Allm. tel. 99 44.

Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå

54 Drottninggatan, kl. 11—4.

Upplysningar lämnas angående *läroanstalter* och *arbetsområden* tillgängliga för kvinnor.

Anmälningar mottagas till inträde i förbundets *sjukkassa*.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Byrån mottager anmälningar af *nya medlemmar*.

Byrån mottager prenumeration å *tidskriften DAGNY*.

Upplysningar lämnas om kvinnans kommunala rättigheter, såsom angående rösträtt vid val af stadsfullmäktige, prester, skolråd, ledamöter af fattigvårdsstyrelsen m. m.

Uppritade Broderimönster

i största urval från 25 öre, färglagda från 75 öre till högre priser. Konstnärliga namn från 20 öre.

All sorts märkning emottages.

Största urval af uppritade, påbörjade och färdiga broderier samt garn, silke & tyger.

Italienska och franska Spetsar.

Elever i handarbeten, ritning och målning emottagas.

Fru Eva Kullens originella svenska nationaldräkter.

Beställningar å Fanor och Standar till föreningar emottagas.

Order expedieras äfven till landsorten.

Hallins Slöjd- och Broderiaffär,

Lilla Vattugatan 21,

Allm. tel. 22097. Stockholm.

Madame Roland.

Lifskonturer.

II.

Med obeskriflig glädje återsåg M:me Roland Paris, sin fäderne-stad, och hennes första steg gällde Nationalförsamlingen, af hvilken hon väntade sig så stora ting. Dagligen bevistade hon dess sammankomster eller åhörde Jakobinerklubbens förhandlingar, och inom kort hade hon satt sig in i de olika partiernas styrka eller snarare svagheter. Ty för henne, den från provinsen nykomna, med det mest spända intresse iakttagande, lågo dessa snart i öppen dag.

Hennes bref från denna tid, i början så hoppfulla, stämmas gradvis ned. Hon finner ingen fart i förhandlingarna, och inga män, som äro handlingskraftiga nog.

»Om det är sant», skrifver hon till Bancal i början af år 1791, »att en liberal regering är den för alla dygder mest gynnsamma, så är det icke mindre sant, att det erfordras stora dygder hos de män som skola grunda den».

I juli samma år, i ett bref som begynner med utropet: »man upplefver här tio år under loppet af tjugofyra timmar» — beskriver hon med entusiasm Brissots stora glänsande tal mot konungadömet och den obeskrifliga hänförelsen i »Församlingen», hvilken därunder icke mindre än tre gånger reser sig som en man, höjer armarna och svänger hattarna. »Det är icke längre applåder, det är skrik af förtjusning... Omsider har jag sett frihetens låga flamma upp i mitt land, den skall icke längre kunna utsläckas; de senaste händelserna ha gifvit den näring», slutar hon.

Men redan i nästa bref frambyter åter den misstämning som dag för dag bemäktigat sig henne, alltsedan ankomsten till Paris. Hon saknar hos befolkningen, som hos nationens representanter, den sanna, den stora hänförelsen för frihetsidéerna, som värmer henne själf, och hon finner med grämlse denna »Församling»

oförmögen till hvarje afgörande beslut. Intet blir uträttadt, klagar hon, emedan frihetsvännerna ha det beklagliga felet att handla hvar för sig. »Vi ha flera armar, än hufvuden . . . Det behöfs sammanhållning och planmässighet. . . I en tid då alla intressen stå på spel, alla lidelser äro lössläppta, och alla ärelystna förena sig, skola dygdens bärare duka under, om icke äfven de bilda sitt *parti*. Ty ett parti kan endast komma till stånd genom enheten i handling af ett antal män, fulla af entusiasm för samma sak och upplysta nog att söka och använda hvarje medel att främja detta mål». Kanske födes i denna stund Girondisternas parti i Madame Rolands hjärna. Säkert är att stora planer hvälfvas därinne, ty hon afbryter sig tvärt med ett: »Mitt hjärta är för fullt och mitt hufvud för hett att nu kunna skrifva längre. Adiö».

Det var icke första gången hon gaf uttryck åt liknande tankar. Långt förut hade hon talat om sitt hopp, att hennes salong skulle blifva en samlingsplats för liktänkande vänner. Och snart skulle planen förverkligas. De fyra män som först möttes hos makarna Roland voro: Brissot, Péthion, Buzot och — Robespierre. Hvem af dem anade väl då, att den sistnämnde skulle blifva allas deras bödel!

Den unge obetydlige mannen från Arras, som städse skyggt bet på sina naglar i ett hörn af rummet, där han iakttog allt och sällan höjde sin hesa stämma utan att bli utskrattad för sina otympliga anföranden, var dock redan i juli 1791 i M:me Rolands ögon, »frihetens kraftigaste förespråkare». Hon förutsåg, att han skulle komma långt, emedan han ägde denna hänsynslöshet som allena främjar målet. Och då hon vid en kritisk tidpunkt blef vittne till hans ynkliga rädsla och feghet, gjorde hon sig särskild möda att trygga hans säkerhet, emedan det »gjorde henne riktigt ondt om honom».

Två år senare underskrifver samme Robespierre hennes dödsdom, det säges dock — med synbart samvetsagg. Själf slutar hon också det bref hon i fängelset skref till honom — utan att någonsin afsända det — med följande passage: »Robespierre, jag vet, och ni kan icke undgå att känna det, att den som en gång kommit i beröring med mig icke skall kunna förfölja mig utan att plågas af samvetskval».

Före denna icke så långt aflägsna tidpunkt, hade lifvet likväl ännu mycken oro och många bekymmer i beredskap å thennes känsliga själ. Konungaparets misslyckade flykt, som af henne döm-

des som en krigsförklaring mot fäderneslandet, hade kommit alla partilidelser att stiga till sin höjdpunkt. Ingen visste något, men ingen gick fri från misstankar om förrädiska stämplingar. Den blodiga sammanstötningen på Marsfältet mellan trupperna och folket lät befara en begynnande kontrarevolution. Ingen kände sig säker till lif eller lem. Inom själfva Jakobinerklubben var M:me Roland vittne till en ömklig panik, framkallad af ryktet, att salen vore omringad. Med förtviflan i hjärtat satt hon och såg på hur dessa män fegt sökte fly. Men då en af dem i sin förskräckelse tog ett språng upp på kvinnoläktaren för att där dölja sig, »tvingade jag honom», säger hon, »att lämna den på samma sätt som han kommit, i det jag kom honom att blygas öfver sin fega skräck». Man hade verkligen besatt ingångarna, men de innevarande fingo fritt aflägsna sig, »hvilket jag icke gjorde förrän allra sist», avslutar hon stolt berättelsen om denna episod.

Tillståndet blef likväl allt olidigare, och alla sanna patrioter hade med Rolands maka all anledning att fälla tårar af grämlse. »Det vore omöjligt att för er utmåla det läge, hvari vi befinna oss; jag känner mig på alla sidor kringvärfd af hemlig fasa. Men med högtidlig och sorgsen fasthet, styrker man i tysthet sitt mod, redo att offra allt, hållre än att någonsin upphöra att försvara de höga idéerna; och oviss om den tidpunkt, då de skola kunna föras till seger, fattar man inga andra beslut än det, att åtminstone gifva ett stort exempel».

»Aldrig förtvifla!» är trots all förstämning dock hennes lösen. »Låt oss dö i breschen hållre än att öfverge fäderneslandet... detta fädernesland som för hvarje dag blir oss allt kärare, just till följe af all den oro det kostar oss». Hon skulle få dö som hon önskade, men ännu var tiden icke inne. Först skulle makarna Roland vid Nationalförsamlingens upplösning nödtvunget återgå till landsortslifvets för dem båda kräfvande overksamhet. Under en kort frist hade de här tillfälle att sysselsätta sig med privatangelägenheter, på samma gång som de med verklig feber i sinnet följde händelsernas gång. Förtalets och illviljans vågor gingo under tiden skyhöga i Paris mot Brissot, deras gemensamma vän, och stänket däraf nådde dem själfva ända hit i denna aflägsna ort. Det var i Lyon M:me Roland för första gången skulle höra sjungas bakom sig detta hotfulla: »till lyktstolpen med aristokraterna!», som snart skulle blifva den musik, under hvilken hon gick till sin sista strid just mot aristokraterna.

Hon, despotismens, konungadömets, tyrannernas mest oförsonliga ovän och folkets sannaste vän, stämplad med detta skymford!

»Efter detta kan man vänta sig hvad som hälst», utropar hon indignerad.

Hvad som dock kom lika oväntadt för Roland de la Platière som för hans maka var kallelsen till inrikesministerposten. I början af det minnesvärda året 1792 finna deras vänner, som nu vuxit i antal, den rolandska salongen i Paris åter gästfritt öppnad för dem. Och härmed begynner den stora epoken i Manon Rolands lif.

* * *

Aldrig hade en kvinna varit bättre kvalificerad för att bli en ministers fru och på samma gång hans sekreterare. I sitt studiehörn i fädernehemmet hade den unga Manon Phlipon tagit för vana att i kortfattad form nedskrifva sina intryck af de omfångsrika vetenskapliga eller filosofiska verk, som hon erhöi till låns ur en äldre väns välförsedda bibliotek. Den klara, uttrycksfulla stil hon därigenom vunnit hade ytterligare utvecklats under det mångåriga skriftliga samarbetet med hennes make på la Platière. Hon hade därigenom ock vunnit goda insikter i de olika frågor, hvilka rörde Rolands dåvarande befattning som handels- och yrkesinspektör.

Öfverhopad af göromål, lämnade han nu gärna de skrivelser, som erfordrade större omsorg vid affattandet åt denna sin dugliga sekreterare. Naturligt nog har hon själf aldrig velat fullt vidgå huru stor del hon hade i de ämbetsskrivelser, som buro ministrernas underskrift. Det hade blifvit henne lika naturligt, förklarade hon, att arbeta tillsammans med hennes make, som det var henne att äta och sofva tillsammans med honom. Gärna erkänner hon dock, att hon ofta i hans koncept insköt ett mera expressivt uttryck eller gaf innehållet en klarare eller mera sammanträngd form. Och hvad man med säkerhet vet, är att det djärfva brevet till konungen, som af Roland upplästes inför konventet, helt och hållet flutit ur hennes penna, liksom en längre skrifvelse till ingen mindre än den helige fadern i Rom. Ofta har hon ock med sin ungdomliga, säkra ingivelse och raska energi kommit den utom all fråga synnerligen duglige och oförvitlige, men alltför betänksamme mannen till hjälp.

Lika gärna som hon i skrift eller i den trängre förtroliga vänkretsen lät sitt snilles ljus lysa med all den klarhet hvaraf det var mäktigt, lika ogärna gjorde hon sig gällande i en större församling. Vid de tillfällen, då girondisterna fulltaliga höllo sina rådplägingar i hennes salong, satt hon själf blygsamt af-sides vid sitt arbete eller vid sitt skrifbord. Till synes oberörd, följde hon med det mäst spända intresse dessa unga oerfarna republikaners om stor osäkerhet och villrådighet vittnande uttalanden. Men hon berättar själf hvilken möda det kostade henne att bibehålla sin passiva yta, och hur hon måste bita sig i läppen för att icke ljunga ut de tankar som glödde inom henne.

Det var en brokig samling af revolutionstidens mäst bemärkta män, som gingo ut och in genom M:me Rolands lilla arbets-kabinett, där hennes anspråkslösa sekretär representerade en statsmannapulpet. Medan dessa underhöllo sig med ministern, satt hans fru som en oftast tyst, men dubbelt uppmärksam åhörarinna. Någon salong i egentlig mening höll hon icke; hon umgicks med högst få kvinnor och mottog af princip inga besök utom af sina allra närmaste. Vid de middagar hon, ministerfrun, gaf två gånger i veckan för 15 à 18 personer serverades blott *en* rätt mat. Och likväl anklagade jakobinerna henne senare för de yppiga festmåltider, vid hvilka denna »moderna Circe» förförde de när-varande!

Tyvär upphör med det betydelsefulla året 1792 den flitiga, för tidsförhållandena, sedda ur en upplyst kvinnas ögon, så värdefulla brevväxlingen med Bancal. Denne vistades själf i Paris under större delen af året, och endast smärre biljetter från hans trofasta väninna skvallra om hur jäktad hon kände sig under dessa orosfulla tider. »Tiden förtär mig som den gör med sig själf» — eller: »farväl, jag har knappt tid att lefva längre, men alltid att älska» — slutar hon ett par af dessa af bekymmer för kriget uppfyllda små epistlar. Och dock har hon tid att med det djupaste intresse deltaga i och söka jämna vägen för sin väns spirande unga kärlek för en annan kvinna.

Äfven hon själf, denna till sin karaktär så manliga, men till sitt hjärta med hvarje fiber så sant kvinliga varelse, skulle nu i elfte timman genom en ödets grymhet nås af det stora kärleksbudet. Midt under det väldiga revolutionsbruset — allarmskott, trumhvirflar, klämtning, rop och skrån från marscherande skaror — midt under frihetsruset och de begynnande fasorna sänker

sig kärlekens stora tystnad i tvenne hjärtan. Till farhågorna för ett älskadt fädernesland skulle nu sälla sig en inre slitning, som blef så våldsam, att M:me Roland för att bevara den oförvitlighet hon alltid ställt så högt för sig och andra, beslöt sig för att lämna Paris.

Hvem var den man som så sent störde detta starka kvinnohjärtas ro?

Det finns några bref ur fängelset till den i landsorten som flyktig kringirrande unge girondisten Buzot, som förråda att det var han. Så väl hade de båda bevarat sin hemlighet, så upphöjdt var deras förhållande, att världen länge icke hade någon aning om hvem den kärlek gällde, som i så hög grad väckte Rolands svartsjuka. Men i dessa bref speglas oförtydligt den renaste, den mäst hängifna och den mäst osjälfviska kärlek i världen. Denna kärlek gör henne lycklig i fängelset, där hon känner sig fri att älska »med den starkaste kärlek en kvinna kan känna», och hon tackar Gud, att hon fått möta Buzot och att hon med sitt så länge fördämda hjärtas förmåga älskat honom. Hon frågar nu hvarken efter friheten eller lifvet, ty hon vet för väl, att så länge hon lefver skall hon likväl viga sina krafter åt att fylla sin plikt som Rolands maka. Öppet som det anstod hennes ärliga natur, hade hon sagt denne allt, och under de sista veckorna af deras samlif hade konflikten så tillspetsats, att hon velat fly till sitt lugna landthem. Men denna plan hann hon aldrig utföra. Snarorna voro redan utlagda kring henne och hennes parti, och den hand som höll nätet inväntade endast ett lägligt tillfälle att draga åt det.

Dessförinnan skulle M:me Roland emellertid få upplefva ännu en högtid och en triumf. Republikens proklamerande i september 1792 firades af Girondisterna med en stilla glädjefest i makarna Rolands hem. Men det låg redan då en olycksbådande aning i luften. I det ögonblick då Vergniaud, partiets förnämste talare, höjde sin bågare för republikens välgång, hade M:me Roland tagit en ros från sin bröstbukett och enligt antikens sed låtit dess blad falla i vinet.

Sedan Vergniaud druckit, yttrade han halfhögt till sin granne: »Det är icke rosenblad utan cypressgrenar vi borde bryta i våra glas denna afton. Då vi dricka för en republik, hvars vagga fuktats af septemberblodet, hvem vet om vi icke därmed dricka för vår egen död. Lika godt, om detta vin än vore mitt eget blod,

skulle jag ändå alltid dricka det för frihet och jämlikhet!» Profetiska ord! Ett år senare skulle alla de närvarande gå i döden för frihetens sak.

* * *

Redan nu begynte stämplingarna mot dem. Man försökte nedsvärta den för sin redlighet allmänt kände Roland, och man stämde hans maka till rätta inför konventet, anklagad att ha underhållit hemliga förbindelser med rikets fiender, emigranterna i London. Detta blef hennes största dag. För första och enda gången hade hon, en kvinna, ordet inför nationens representanter. Redan då hon med högrest hufvud och oskuldens öppna blick inträdde i salen, gick det ett sorl af beundran genom församlingen. Af presidenten tillfrågad om sitt namn, svarade hon med värdighet: »Roland, ett namn som jag räknar det för en ära att bära, emedan det tillhör en rättskaffens man».

Med fattning åhörde hon den nedriga beskyllningen, hvilken hon med sådan kraft och klarhet tillbakavisade, att skammen återföll på hennes anklagare. Och hela församlingen reste sig och hälsade henne med applåder, när hon åter i stilla triumf lämnade salen. Det behöfdes andra och ännu ovärdigare medel för att krossa den kvinna och det parti, som ställde sig i vägen för ytterlighetsmännen inom revolutionen.

Den hand, som ytterst höll i den utlagda snaran, var Dantons. Ty hur skulle denne man kunnat glömma, att det var Rolands maka, som genom dennes mun nästan öppet utpekade honom som septembermordens anstiftare? Understödd af Marats frenetiska blodtörstighet och Robespierres kallblodiga ärelystnad, ledde han sina hemliga operationer. Den 31 maj 1793 brast så det länge hotande ovädret löst.

Under den rådande osäkerheten hade makarna Roland ofta sett sig nödsakade att byta om tillflyktsort för natten, och redan länge hade M:me Roland hvarje natt lagt en pistol under sin hufvudgård för att hållre själf taga sitt lif än utlämna sig i råhetens våld. Det kom således icke oväntadt för henne, då hon natten till den första juni väcktes ur sin korta hvila af den förskrämda kammarjungfrun med underrättelsen, att väpnade män begärde att få tala med ex-ministerns *) fru. Med stor sinnesnärvaro klädde hon sig omsorgsfullt, och

*) Roland hade i januari samma år tagit afsked.

då hon icke var oviss om hvad det gällde, samlade hon i hast hvad hon ville medföra, allt under det hon i tysthet lyckönskade sin make till att under den föregående dagens tumult ha lyckats undkomma den mot honom utfärdade arresteringsordern.

Med nästan onaturligt lugn fann hon sig i sitt öde, och hennes få yttranden vid den nattliga scen som föregick hennes fånglande, föllo korta och stolta som replikerna i ett antikt drama. »Vi äro här, medborgarinna, för att föra er i fängelse och låta försegla allt», säger kommissarien till henne. »Hvar är er fullmakt?» frågar hon kort. »Här». — »Och jag kan svara er», genmäler hon lika orädd, »att jag icke känner det utskott, som utfärdadt den, att jag icke åtlyder dess befallningar, och att ni blott med våld skola föra mig härifrån». Under det hon åser förseglingen af sina tillhörigheter, får hon dock tid att besinna det fruktlösa i allt motstånd och följer med behärskad och modig. Då han bevittnar det rörande afskedet med det gråtande tjänstefolket, säger samme man förvånad: »Hvad ni är älskad!» »Det är därför, att jag själf älskar», svarar hon stilla.

På gatan har pöbeln redan hunnit samlas kring den väntande vagnen, och den högresta kvinnan mellan de väpnade männen mottages med skymford och de vilda rop af: »till guillotinen!» som hädanefter skulle ringa i hennes öron ända in i dödsminuten. Men hon förlorar icke sin fattning. »Ni visar mera mod än många män», säger någon till henne, »ni afvaktar med lugn rättvisans gång». »Rättvisan! om det ännu finnes någon rättvisa, vore jag icke nu i ert våld».

»I fängelset inneslöts med henne», säger Lamartine, »hennes partis alla dygder, alla brister och alla förhoppningar, all dess ånger och allt dess hjältemod» och »med henne utandades Girondens själ». Själf utropar hon öfvervåldigad af smärta, då nyheten om de 22 Girondisternas arrestering ett par dagar senare når henne i fängelset: »Mitt fosterland är förloradt!»

För sin egen del hade hon för mer än ett år sedan redan gjort upp räkningen med lifvet. Hon väntade ingenting och hoppades ingenting mera af det, nu mindre än någonsin. Och det ligger någonting fullt afslutadt öfver henne, från och med den stund denna örnatur såg sig beröfvad sin personliga frihet. De minnen och historiska anteckningar hon sysselsätter sig med, äro som skrifna från andra sidan gränsen, såsom ett testamente åt eftervärlden, inför hvilken hon var angelägen att rentvå sin

man och sina olyckliga unga vänner. Med henne själf må man därför djupt beklaga förlusten af en hel packe dylika dyrbara dokument, som hon finner sig icke ha tid eller krafter att skrifva om på nytt.

Likväl är det icke så obetydligt hon ännu hinner med. »Till min stora förvåning ser jag», berättar hon, »att jag på 22 dagar nedskrifvit ungefär 300 sidor under mina få ögonblick af fullkomligt sinneslugn. Och likväl har jag ägnat så många timmar åt hvila, åt drömmier, åt musik, åt läsning, och åt samspråk med medfångar eller besökande vänner; hvad hinner man icke allt, blott man arbetar ihärdigt undan!»

Åt drömmier — midt i denna grymma verklighet! Hvad annat än sorgsna drömmier? De enda ljud, som från yttervärlden nådde hennes öron, buro ju vittnesbörd om folkets oresonliga hat mot henne. Dagligen hörde hon sitt namn ropas därute, skymfadt, förbannadt och städse åtföljdt af de frenetiska ropen: »till guillotinen!» eller förnam hon hur vakterna under hennes fönster talade om hennes nära förestående afrättning. Ifrån fängelsekorridorerna trängde genom den tunna dörren det plågsamma bullret och de råa skrattsalvorna från de orgier, som där firades mellan druckna män och varelsor, ovärdiga namnet kvinnor. Om sin mans och sina vänners öde sväfvade hon i okunighet tills strax före sin död och för sin unga, snart moderlösa dotters framtid hyste hon de största bekymmer. Hon skulle icke varit kvinna, om hon hvarje stund på dagen kunnat bevara den ståndaktighet hennes medfångar så mycket beundrade. Ofta fann den vänliga fångvaktarfrun henne badande i tårar vid fönstret, hvarest en enda flick af himlen bar bud till henne om den härliga natur hon så djupt tillbad. I timtal kunde hon stå där orörlig med pannan lutad mot det kalla järngallret, fullkomligt öfvermannad af sina sorgsna tankar.

Å andra sidan berätta åsyna vittnen från fängelset la Conciergerie, som blef hennes tredje och sista uppehållsort, hvilken hänförelse hon där väckte bland sina medfångar genom den glödande vältalighet, med hvilken hon styrkte deras mod och till det sista höll frihetens idé högt. I flera timmar talade hon till sitt hänryckta, andlöst lyssnande auditorium, och hon fick dem alla att glömma sin fasansfulla omgifning och sitt ovissa öde.

Slutakten nalkades emellertid. Henne ovetande hade redan de 22 af partiet Gironde gjutit sitt unga blod för republiken, då hon åtta dagar senare kallades till förhör.

Aftonen förut hade en advokat kommit för att erbjuda henne sin tjänst. Hon lät honom utveckla sina planer, men då han sent på natten ville taga afsked, reste hon sig, drog med synbar rörelse en ring från sitt finger och räckte honom den utan ett ord. »Madame, vi mötas ju i morgon». — »I morgon är jag icke mera till. Jag vet för väl hvilken lott som väntar mig. Ni har gifvit mig goda råd, men de skulle bringa er i fördärfvet utan att rädda mig. Bespara mig den sorgen att ha vållat en hederlig mans död!.. Visa er icke i morgon, jag skall icke antaga er, men tag emot detta enda minne af min tacksamhet — i morgon är jag icke mera till».

Hon bedrog sig icke. Hon hade emotsett denna rättegång för att få tillfälle att säga sina domare sanningen. Men hennes ord drunknade i den närvarande pöbelns vrål, och hon dömdes till döden »som öfverbevisad anstiftarinna och medskyldig i en sammansvärjning mot Republikens enhet och odelbarhet samt mot franska folkets frihet och säkerhet(!)»

Orättvisan i denna beskyllning var så oerhörd, att hon föraktade att tillbakavisa den. Hon böjde sig blott för sina domare och sade med ett ironiskt leende: »Jag tackar er, för det ni finner mig värdig att dela de store mäns öde, hvilka ni har mördat!»

Hon återfördes till sin cell och underrättade vid förbigåendet lugn och leende sina i korridoren oroligt bidande medfångar om sitt öde, genom att göra en vertikal gest med handen mot sin hals.

Lamartine, från hvilken dessa uppgifter om hennes sista dagar hämtats, målar på sitt poetiska språk hennes värdiga hållning under färden till schavotten påföljande dag. I samma kärra som hon befann sig äfven en gråtande gammal man. Hon försökte trösta honom och lyckades få honom att småle. Strålande af en inre högtidlig glädje stod hon lugn och såg med klara ögon ut öfver den böljande mängden, som oafbrutet skymfde henne. Framför henne färdades denna dystra novemberdag en lång rad af kärror, hvilka i tur och ordning aflämnade sina offer åt den i dessa dagar aldrig overksamma guillotinen.

Hennes lifs sista handling var en handling af äkta kvinligt

ädelmod. Då bödeln grep henne, bad hon som en ynnest, att man skulle låta den gamle mannen gå först, för att bespara honom fasan af att åse hennes afrättning. Därpå beträdde hon med fasta steg den blodiga schavotten, och i det hon kastade en sista blick omkring sig, föll den på frihetsgudinnans kolossala staty där bredvid.

»O frihet, frihet, hur många brott begår man icke i ditt namn!» utropade hon med smärta. I nästa sekund var hennes mun för alltid tystad.

* * *

Långt från Paris på en enslig landsväg störtade sig Roland vid underrättelsen om hennes död på sin dolk. Och af de till olika landsändar flyktade och ännu kringirrande vännerna från Gironde räddades ingen.

Sigrid Platen.

*
—————

»Den nya etiken.»

En tysk tänkare om kärlek och äktenskap.

I den omhvälfningarnas tid hvori vi lefva är kanske ingenting anmärkningsvärdare än den omvärdering af alla värden, som ägt rum på det moraliska området. »Den nya etiken» och »den gamla moralen» stå i harnesk mot hvarandra. Den förra räknar som en öfvervunnen kulturståndpunkt »de gamla konventionella sedebegreppen», hvilka, heter det, pålagt mänskligheten en massa tunga och olidliga bördor, som det gäller att med all gewalt skaka af sig. »Den gamla moralens» försvarare, erkänna visserligen utvecklingslagarnas tillämplighet äfven på det etiska området, men hålla fast vid tron på vissa oomkullrunkliga sanningar och bud, med hvilka kulturen står och faller.

I Tyskland, teoriernas och dogmernas land, har den nya etiken funnit en väl beredd jordmån, liksom allt med en viss filosofisk bismak. Den nya skolans största profeter Nietzsche och Weininger finnas visserligen ej längre bland de lefvandes antal, men de ha funnit en värdig efterträdare i vår landsmaninna Ellen

Key, af Tysklands moderna andar betraktad som den »nya etikens» främsta representant. Själff kallar också Ellen Key Tyskland för sitt andliga fädernesland, där ha hennes teorier vunnit de flesta anhängare, där hennes böcker haft den största succés — ja utgått i mer än ett 20-tal af upplagor — och vid de tillfällen hon på kallelse af meningsfränder inför den tyska publiken försvarat sina satser, har hennes kateder formligen belägrats af åhörarskaror.

Men om den nya etiken har sina flesta bekännare bland våra germanska stamfränder och sina ifrigaste utläggare inom den tyska litteraturen, ha där »den gamla moralens» förfäktare ej varit mindre vakna och slagfärdiga, därom vittna de många tidskriftsartiklar och skrifter, riktade mot de moderna teorierna, som på sista tiden sett dagen i Tyskland. Ett sådant inlägg, förekommande i den ansedda tidskriften »Deutsche Rundschau» junihäftet 1905, är särskildt värdt att uppmärksammas af svenska läsare, allra hälst som den i julas utkomna andra delen af »Lifslinier»*) med dess förkunnelse af den nya »lifstron», ställer »de gamla» och »de unga» sanningarna mot hvarandra som aldrig förr.

Författaren till ofvannämnda inlägg är den äfven hos oss kände författaren i praktisk morallära d:r *Fr. W. Foerster*, tysk till börd, privatdocent i filosofi vid universitetet i Zürich. Uppsatsen har till rubrik »Bedenken gegen Ellen Keys Ansichten über Liebe und Ehe» och vänder sig direkt emot de åsikter om äktenskapet som förfäktas i »Lifslinier», 1:sta delen, då nyss utkommen i tysk dräkt.

Efter denna lilla orienterande inledning meddelas härmed ett sammandrag af d:r Foerstes artikel, då det, som sagdt, måste vara af intresse att erfara hvad en framstående lärd och tänkare, tillika en man som pröfvat lifvet och känner människorna, har att säga i ett ämne af sådan lifsafgörande betydelse.

* * *

Hvad som i synnerhet frapperar vid genomläsandet af den tyske professorns uppsats är — utom det djupa etiska allvar som genomströmmar densamma — den lidelsefrihet och opartiskhet,

*) Grundmotivet i de sista »Lifslinierna» rör sig, som bekant, kring de »religiösa» världsåskådningarna, men däri preciseras ytterligare förf:s ställning till det sexuella spörsmålet, och gör ämnets återupptagande i dessa spalter dubbelt befogadt. En längre recension af »Lifslinjer II» kommer i något af de följande numren att inflyta i Dagny.

hvarmed han utfört sitt värf som granskare. Det finns ej ett uns af personlig bitterhet eller af »mannamån» i den onekligen ganska stränga dom han uttalar öfver den »nya etiken» och den skriftställarinna, som genom sina epokgörande arbeten kan betraktas som dess förnämsta målsman. Nej, han låter oss förstå att han lärt känna »Lifsliniernas» förf. personligen och ställer hennes allvar och uppriktiga människokärlek utom all tvifvel, liksom han beundrar hennes entusiasm och mod — men de personliga sympatier han hyser för människan inverka icke på hans omdöme då det gäller att värdesätta hennes teorier.

Efter att uttryckligen ha betonat hurusom han här skiljer mellan sak och person, fäller han detta tänkvärda yttrande: »Hvem har ej gjort den erfarenheten i lifvet, att det är af de ädlaste och finaste människorna man får höra de allra farligaste satsar förfäktas, just emedan de själfva stå höjda öfver de svagheter och de demoniska krafter, mot hvilka andra ha att kämpa. Sådana sällsynta människor behöfva inga fasta former, ty det finnes ingenting inom dem som behöfver öfvervinnas — hos dem härska de upphöjda tänkesätten tryggt och utan möda liksom de saliga gudarna i Olympen.»

»Och, försätter han tankegången, så göra de af obekantskap med lifvet och den mänskliga naturen den ödesdigra slutsatsen: 'Då *vi* ej behöfva några former behöfva *andra* det ej håller', och så beröfva de dessa andra det enda medel, som kan förhjälpa dem till andlig frihet. Ty det tragiska ligger just däri, att de människor, som icke behöft strida sig till sin sedliga styrka så att säga med spetsen af sin lans, utan fått den i arf från ett genom århundraden pågående kulturarbete eller genom ett sammanträffande af sällsynt lyckliga omständigheter, icke äro i stånd att sätta sig in i deras andliga atmosfär, hvilka ha att kämpa med de låga naturmakterna i vår sinnliga varelse. När så dessa människor vilja reformera världen tala de om »paradiso» utan att taga »inferno» med i räkningen. De känna ej den verkliga människan med alla hennes dunkla drifter och begär, hennes vankelmod och brister, och så förleda de henne att underskatta betydelsen af motsägelserna i hennes inre och att förkasta de skyddsmedel, som blott den helt frigjorde, icke den ännu för sin frihet kämpande kan undvara. Och slutet blir, i stället för större frihet, dubbel ofrihet.

Ellen Key, liksom Emerson och andra, hör till dessa för-

näma andar, som icke kunna lösgöra sig från sig själfva och därför äro ur stånd att sätta sig in i sina medvandrares behof och sänka sig till deras inferno. Trots sin egen personliga förträfflighet föra de alltså icke människorna uppåt utan nedåt. De uppställa det högsta sedliga ideal, men beröfva i dess namn människan det oundgängliga medlet att komma detta ideal en hårmån närmare, nämligen de fasta formerna, skyddet mot det låga och obeständiga i hennes natur, framför allt mot de sofismer, hvarmed denna natur söker smyga sig in i »paradiso».

* * *

Detta inledningen i stark förkortning. Därpå öfvergår förf. till sitt ämne: »En undersökning af E. K:s äktenskapsteorier». De gå ut på, visar han, att förkasta den nuvarande formen för det monogamiska äktenskapet med dess vigsel och löften. Hon angriper detsamma icke emedan hon vill bana väg för det slag af »fri kärlek», som endast kräfver fullständig frihet i njutningen och finner njutningen endast i omväxling. Tvärtom, hon tror på den stora lifsafgörande kärleken och kämpar för den, den kärlek, som i sig själf är af så oslitlig art, att den gör hvarje yttre band öfverflödigt. Och denna kärlek skall vara den allena bestämmande i samlefnaden mellan man och kvinna, alla fasta former t. o. m, de personliga trohetslöfthena skola försvinna, emedan dessa förhindra upplösningen dels af de förbindelser, som knutits af misslag eller af andra orsaker, dels af dem, där kärleken, äktenskapsens enda berättigande, försvunnit.

Vid bemötandet af ofvanstående satser måste man, först och främst, säger förf., vidhålla samma argument som nyss. E. K. känner icke det verkliga lifvet och de verkliga människorna. Hon vill otvifvelaktigt det högsta och det renaste, men hennes oakantskap med den mänskliga naturen låter henne föreslå medel, som blott skola föra till det mänskliga djurets lössläppande.

När vi vilja skänka frihet, måste vi först göra klart för oss, hvem och hvad vi vilja frigöra. Man tänke sig blott hur det skulle komma att se ut i ett samhälle, där de sexuella förbindelserna utan några hämmande band och sedvänjor lämnades enbart åt individens godtycke! Icke den stora kärleken skulle blifva fri utan den lilla passionen, sinnesruset, ombytligheten, den öfvergående lidelsen, den hjärtlösa egoismen. Det är ju i våra stilla

och bästa stunder de grundsatser skapas, som skola vara vårt bättre jags förespråkare och vårt skydd vid de tillfällen då lidelsen och våra känslor äro i uppror och beröfva oss omdöme och tankeförmåga. De fasta formerna äro icke till för att förslafva oss, utan för att i ordets djupaste betydelse göra oss fria, d. v. s. de beröfva oss handlingsfrihet i de stunder och vid de tider då vi äro ofria eller med andra ord förlorat förmågan att beräkna följderna af våra handlingar och att lyssna till samvetets röst. Så lät ju Olyseus sig af kamraterna bindas vid masten för att bibehålla sin frihet gent emot sirenerna.

Det är otvifvelaktigt en ganska ensidig och förvrängd uppfattning af den mänskliga kulturutvecklingens väsen och villkor, när man blott har blick för stegringen af den *individuella friheten* och förbiser, att det egentliga kulturarbetet består i begränsningen af den personliga obundenheten, d. v. s. i den subjektiva impulsens underordnande af vissa fasta former och förhållanden. Dessa former äro ju ett uttryck för hela vårt släktes lifserfarenhet och själfukt, de tjäna som en hämsko på det individuella afgörandet och befria detsamma från allt det som icke är öfverensstämmande med samhällsordningen och den enskildas viktigaste existensvillkor. Först då må man ge människan fri när djuret inom henne är fjättradt.

Betraktar man det sexuella samlifvet från denna synpunkt måste man inse, att dess borgerliga och kyrkliga form har till sin förnämsta uppgift att skydda individen för sina egna låga instinkter och förhållandenas makt. Man beröfvar honom handlingsfrihet eller försvårar den för honom, då han är mest i fara att fatta sådana beslut, hvilka på ett ödesdigert sätt kan komma att ingripa i en annans lif. Det yttre bandets högtidlighet och vikt symboliserar för individen det inre bandets helgd. Och på det sexuella området, där ögonblicksimpulsen och den obehärskade lidelsen spela in starkare än i något annat lifsförhållande, måste för individen på det kraftigaste inskräpas, huru nära hans handlingar sammanhånga med samhällets väl och ve, och att därför den olösbara formen icke är endast ett yttre tvång utan ett yttre uttryck för en inre sanning. Äktenskapets borgerliga form representerar i denna bemärkelse könsförbindelsens yttre samhälliga konsekvens och den därmed förknippade ansvarigheten — den kyrkliga ceremonien däremot representerar äktenskapets inre ovanskliga betydelse för den inre människan.

E. K. vill göra könsens samlif till en ren privatsak mellan de älskande och befria detsamma från hvarje högtidlig och bindande form, ty det får ej finnas något äktenskap utan kärlek. Där den äkta, sanna, djupa kärleken finnes, där skall man tillåta sig allt, där den icke finnes skall man gå ifrån hvarandra och söka nya erfarenheter. Därigenom hoppas E. K. på en höjning af det erotiska lifvet och i och med detsamma af kulturen i sin helhet. Men, som redan sagts, hon räknar aldrig med verkliga människor, därför ser hon ej huru förverkligandet af hennes idéer skulle ställa sig i lifvet, hur det tvärt emot att höja erotiken endast skulle neddraga den och samtidigt hela kulturen. Ty den frihet hon vill skänka skulle framför allt komma de låga drifterna till godo och gynna deras växt på de högres bekostnad.

Den stora evighetskärleken, som hon fantiserar så mycket om, önskar hon befria från alla band. Ja väl, men hvilka sällsynta sammanträffanden af temperament och förhållanden vill det icke till för att åstadkomma en sådan kärlek. Vid ordnandet af det sexuella lifvet får man ej taga till rättesnöre de högsta och sällsyntaste företeelser inom känslornas gebiet utan betänka, att de allra flesta människor på detta område äro underkastade föränderlighetens lag, emedan deras Eros oftast är helt och hållet opersonlig och behärskas af sinnlighet snarare än af själiska motiv.

Blott ett försvinnande fåtal af människor är mäktigt en sådan djup kärlek som Tristan och Isoldes, och representanterna för detta fåtal äro så kringströdda bland mängden att deras sammanträffande endast är beroende af sällsynt lyckliga tillfälligheter. I otaliga äktenskap förekommer en Tristan men ingen Isolde, eller en Isolde men ingen Tristan, och i de allra flesta hvarken en Tristan eller en Isolde.

Ingenting är därför mera falskt än att framhålla den sexuella sidan af förbindelsen mellan man och kvinna som dess centralaste del eller såsom den, hvilken ger förbindelsen helgd. Det är icke den könsliga kärleken, som är det bestående och värdefulla utan det djupa, innerliga *vänförhållandet*, hvilket får en ökad tjusning genom den erotiska dragningskraften. Enligt de nya teorierna skulle alla äkta män, sedan det första kärleksruset fördunstat, eller då hustrun åldrats i förtid genom en rad svåra barnsängar och förlorat sin tjusningsförmåga, ha rätt och plikt att dra sig tillbaka för att på annat håll skaffa sig friskare erotiska erfarenheter. Och detsamma skulle gälla för hvarje kapriciös

»temperamentsfull» kvinna, som tröttnat på det äktenskapliga lifvets enahanda och önskar vinna nya intressanta, lifsberusande kärleksintryck! Visserligen menar ej E. K. att hvarje flyktigt tycke skall läggas till grund för skiljsmässan, endast den stora kärleken skall göra det. Men bevisar det ej en oerhörd obekantskap med lifvet, när hon lämnar åt den i saken intresserade att själf afgöra arten af den nya känsla som bemäktigat sig honom? Liksom det ej låge i hvarje sinnlig känslas natur att låta människan förlora besinningen och att förespegla henne att kärleken är evig och oföränderlig!

* * *

Men, frågar man, riskerar man ej att döma en stor och rik kärlek till döden genom att binda de älskande vid en fast form, och bedrages ej lifvet därigenom på sitt högsta värde? Hela E. K:s tankegång tyckes utmynna i denna fråga. Men här faller hennes obekantskap med människosjälén mest i ögonen. Hon ser icke att bandets oupplöslighet alls icke beror af den fasta formen, utan är resultatet eller så att säga den yttre bilden af den oupplöslighet, som har sin grund i människans inre väsen. Hos djupare naturer — och enbart hos sådana kan det bli fråga om en stor kärlek — är oupplösligheten på det intimaste förbunden med de första kärleksdrömmarnas föremål, hvilket för henne förkroppsligar äktenskapets idé. Här blir det endast fråga om ett så helt uppgående i denna medmänniska, att hon känner sig med henne oupplösligt förenad t. o. m. när de känslor förbleknat som ursprungligen ledde till närmandet. Sådana människor äro därför blott i undantagsfall i stånd att erfara en ny kärlek, åtminstone ej i den bemärkelse, E. K. i släktets intresse lägger i ordet.

Att sådana inre hinder verkligen existera synes E. K. ej alldeles ignorera, därför polemiserar hon med en sådan skärpa mot den etiskt-kristliga riktningen. Hon inser ej, att den stora och rika kärlek hvarom hon talar, alls icke fanns till under heden- domen, och att den först är produkten af den djupare samhörighets- och medkänsla, som kallats till lif genom kristendomen.

Vidare säger hon, »mänskligheten har icke blott behof af människor, som äro villiga att offra sitt lif för att vinna det, utan äfven af människor, som ha mod att offra andras för att vinna sitt eget». Åter en obegriplig abstraktion. Och hvilken fruktans-

värd egoism, hvilken hänsynslös grymhet rymmes ej i den satsen! Hvem skall kunna afgöra hvilket lif är värdt att offras? Sannerligen den som är i stånd att offra andra för sin personliga lycka och lifsstegring är icke mäktig att i en rik och full kärlek uppgå i en annan. Att offra andra för att själf få lefva är död; att offra sig själf för andra är uppståndelse och evigt lif.

I fråga om »lifsstegringen» rör sig E. K. i själfva verket med en massa fraser, som hon med en förvånande lättvindighet sätter i stället för urgammal vishet. Enligt den kristna uppfattningen är ju offret lifvets mening, d. v. s. *alla* krafter som röra sig inom människan och sträfva efter utveckling äro ej af samma värde, nej, vissa af dem måste offras, det lägre i vårt väsen måste underordna sig det högre. Hvad säger i stället E. K.? Hon förkunnar, »att lifvet själf måste vara lifvets mening». Hvad menas därmed? Utan tvifvel att lifvet öfver hufvud tagit ej har någon högre bestämmelse, därför må allt frodas som vill frodas, det djuriska som det själiska, det råa som det ädla, ty det finnes ingen skillnad mellan högt och lågt, mellan godt och ondt, endast mellan det som hämmar och det som stegrar lifvet.

Men hvad är lifsstegrande? Det finns ingen fråga svårare att besvara, och ingen som kräfver ett högre mått af människokänedom. Hur mycket på det politiska, ekonomiska, fysiska och psykiska området synes ej skenbart och för ögonblicket stegra lifvet, då det i själfva verket är lifsförlamande. För att med visshet kunna afgöra hvad som i sanning verkar lifsbevarande, får man ej lita på sitt eget inskränkta omdöme, utan hämta råd af generationers visdom och erfarenhetsrön. Och den uråldriga visdomen, bekräftad af de nyaste erfarenheterna, lär oss, att det uteslutande är *själen* och *viljan* som äro bärare af så väl individens, som släktets lifsenergi, och att därför lifsstegrande i egentlig bemärkelse endast det är som bidrager till att stärka och utveckla dessa krafter.

Det lifslånga, oupplösliga äktenskapet med allt hvad det kräfver af själföfvervinnelse och själfukt, af tålmod och ansvar har visserligen mången gång slagit Eros i bojor, men just därför, och genom det tillskott af viljekraft och karaktärsstyrka, som tillföras de erotiska känslorna, ha dessa renats och förädlats.

Denna tankegång är emellertid så främmande för E. K., att hon t. o. m. under namn af »etiskt äktenskapsbrott» framkastar det häpnadsväckande förslaget, att när en man af medlidande med sin sjuka eller hjälplösa hustru, trots det att kärleken svalnat,

icke vill öfvergifva henne, i sitt eget och släktets lifsstegringsintresse skall ha rätt att utom äktenskapet träda i ett nytt förhållande af erotisk karaktär! Att detta ofta praktiseras i verkliga lifvet är alltför väl bekant, men det är vårt århundrade förbehållet att göra en dygd och en plikt af lättsinnet och otroheten och att nedbryta det moraliska skyddsvärn, som samvetet och hederskänslan hittills rest kring människans godtycke.

Man bör dock ej gå alltför strängt till rätta med E. K. personligen för sådana åsikter, ty hon rör sig alltid med abstrakta föreställningar utan att räkna med det konkreta lifvet. Annars skulle det ej undgå henne, hvilka omöjliga, ja ohyggliga förhållanden det skulle uppstå i världen om i »lifestegringens» namn den erotiska själfhäfdelsen finge lösa tyglar.

För öfrigt är det märkvärdigt i hvilken påfallande grad E. K., författarinnan till »Barnets århundrade», genom sina teorier skjuter å sido barnets mest fundamentala rätt: rätten till far och mor. Här faller inkonsekvensen hos den fria kärlekens anhängare bjärtast i ögonen. De vilja lämna åt staten och samhället att draga försorg om barnen för att tillförsäkra de erotiska förhållandena en större anpassning efter individens behof. Men de inse ej att genom förverkligande af dessa satser familjebyggnaden, grundvillkoret för den personliga människans uppfostran rubbas, icke därför att alla föräldrar äro goda uppfostrare, utan emedan familjelifvet såsom sådant frigör och utvecklar de själsförmögenheter, som aldrig frammanas af en offentlig uppfostran. Visserligen kunna de äktenskapliga slitningarna inom en familj verka skadligt på det uppväxande släktet, men äfven de sorgligaste intryck och erfarenheter af detta slag äro mer befordrande för barnets andliga mognad, än den fostran som erhålles i ett internat. I olidliga fall tillåter för öfrigt alla kyrkosamfund skiljsmässa, t. o. m. den katolska kyrkan, ehuru den icke sanktionerar att de åtskilda makarna träda i nytt äktenskap.

En annan tanke gör sig dessutom gällande bakom E. K:s teorier, fastän den hvarken är vetenskapligt uttrönt eller styrkes genom en fastslagen tradition, den nämligen, att det i släktets hälso- och lifskraftsintresse är af allra största vikt, att barnens alstring sker under den högsta erotiska stegring. Men som sagdt, det finnes ej en skymt af bevis för denna sats. Tvärtom är det antagligt, att ett starkt kärleksrus verkar förlamande på de högre andliga förmögenheterna, liksom t. ex. alkoholmissbruk, och i följd

däraf har ett menligt inflytande på afkomman. Däremot är det med ganska stor säkerhet bevisadt, att föräldrar med viljekraft och själfbehärskning, hvilka veta att underordna de erotiska begären högre känslor och syften, också lämna dessa tendenser i arf. Och äfven om ej detta vore förhållandet, måste ju föräldrarnas exempel och den atmosfär af pliktuppfyllelse som utgår därifrån vara af stor uppfostrande betydelse för barnen. Här må för öfrigt erinras om, att ett kraft- och kärleksgeni som Goethe alls icke var född i ett kärleksäktenskap i E. K:s mening.

* * *

Förf. afslutar sina betraktelser — hvilka här, som nämnts, meddelats i största möjliga sammandrag — med att allvarligt ställa läsaren inför frågan: »Hvilka blefve följderna för vår kultur om vördnaden för den sedliga lagen försvunne och om den principen praktiskt efterlefdes, att hvarje enskild människa äger att omvärdera de sedliga värdena efter egen tolkning?» Fritänkaren Auguste Comte har betecknat detta slag af »individualism» med namnet »den västerländska sjukdomen», hvilken hotar hela vår kultur med undergång. Och när man ser hur långt en ren och utan tvifvel högt begåfvad kvinna som E. K. kan gå, när hon lösgör sig från vördnaden för den af mänsklighetens största vise vunna lifserfarenheten — hvad kan man då ej vänta af andra?

När Napoleon en gång tillfrågades om han ej tänkte stifta en ny religion, säges han ha svarat: »För att göra det måste man gå öfver Golgatha och därtill har jag ingen lust.»

Dessa träffande ord gälla ej blott för religionen utan också för det sedliga lifvet. Man måste ha trängt in i lifstragediens mörkaste djup, man måste äga den mognaste lifserfarenhet för att kunna afgöra hvad som här göres människans behof och för att kunna förstå de hemliga bevekelsegrunder, som leda det mänskliga handlandet.

Men detta är endast möjligt för de utvalda, för dem som själfva genomgått lifvets alla erfarenheter, men stå höjda öfver dem och som förmå fatta det förgängliga endast som det oförgängligas sinnebild. Om vi ej låta vår lifsåskådning ledas af dessa utvalda, skola vi alltid gå vilse.

Och detta gäller i påfallande grad äfven den etiska uppfattningen af äktenskapet. T. o. m. Goethe, som de moderna

andarna gärna skjuta framför sig, då de vilja ha stöd för någon af sina älsklingsidéer, var i sina åsikter om äktenskapet ytterst sträng och allvarlig och hyste den största vördnad för formens helgd — och detta emedan han ej dömde från en abstrakt öfverlägsenhets höjd utan från en djup lifserfarenhet. Romanen »Valfrändskap», hvori äktenskapsbrottet, begånget i blotta tanken, drabbas af straff, synes vara en direkt protest mot romantikens lättfärdighet. Denna protest skärpte Goethe allt mer med åren, ehuru han i och med detsamma prisgaf sig själf åt klandret och fördömde mycket i sitt eget lif och handlingssätt. Så äro utan tvifvel pastorns ord i »Valfrändskap» ett uttryck för Goethes egna åsikter:

»Den som angriper äktenskapet, den som genom ord eller handling undergräfvat denna hvarje sedligt samhälles grundval, den får med mig att göra, eller om jag icke kan få makt med honom, så har jag ingenting med honom att skaffa. Äktenskapet är ursprunget till och höjdpunkten af all kultur. Det gör den råde mild och den mest bildade har intet bättre tillfälle att lägga i dagen sin mildhet. Oupplösligt måste det vara, ty det bringar så mycken lycka, att all enskild olycka är att räkna för intet däremot. Och hvad pratar man om olycka? Otålighet är det, som tid efter annan öfverfaller människan, och då behagar hon finna sig olycklig. Låt det ögonblicket gå öfver, och hon skall prisa sig lycklig, att det, som bestått så länge, ännu består. För att skiljas åt ges ingen tillräcklig orsak. Människolifvets summa af fröjder och lidanden är så stor, att det icke alls kan beräknas hvad ett par makar bli hvarandra skyldiga. Det är en oändlig skuld, som endast i evigheten kan infrias.» — — — — —

Skisser från Frankrike.

I.

Det är en intressant tid vi lefva i, midt uppe i händelser af världshistoriskt intresse, som troligen komma att omgestalta Frankrikes öde för långliga tider, ty omväxling är hvad fransmännen först af allt måste ha. De äro först och sist *aktörer*, aktörer i det dagliga lifvet, på scenen, i kyrkan, på gatan, i salongen, i sorg som i glädje, i rikedom, i fattigdom; hela Frankrike är som en jätteteater, där allt under himmel och jord utspelas mot en ständigt växlande politisk bakgrund; där bilderna följa så tätt som i en kinematograf och där scenförändringarna försiggå oafbrutet.

Allt hvad de erfara, allt hvad de känna, dessa på samma gång kalla och lidelsefulla fransmän, går *utåt*, ej inåt som hos oss nordbor; de ge sin sorg och sin glädje, sitt löje och sina tårar, de ge det bästa och det sämsta inom dem med samma lätthet, samma grace, med ett medfödt behof att liksom skaka det genomlefda utaf sig, för att kunna fortsätta lifvet på nytt.

Men fransmannen är ej allenast aktör, han är äfven *klassiker*, och jag stöder min enskilda uppfattning härvidlag på att Voltaire på sin tid funnit detsamma. När man en längre tid vistats i Frankrike, är det som om man omärkligen allt mer och mer förflyttades tillbaka till de gamla grekerna och romarna; man liksom närmar sig dem mer och mer; de bli till varelser af kött och blod, till gamla bekanta, genom att man ständigt hör dem citeras, liksom det händer, att man tycker sig känna en människa, genom att höra en annan ofta tala om henne.

Och de klassiska sentenserna äro i hvarje skolpojkes mun, och denna böjelse följer honom lifvet igenom. De klassiska språken äro ju rötterna till fransmännens eget formfulländade språk, och denna romardotter älskar han, omhuldar han, afgudar han nästan. Som en sann konstnär ciselerar, graverar, hamrar, mejslar — dissekerar han om så behöfs — hvarje ord, hvarje stavelse, hvarje modulation, och omärkligen föres han åter till dess stolta stammor, latinets.

Och de odödliga skalderna vilja ungdomen så väl; de lära dem tänka och tala, de gifva dem svar på lifvets alla frågor och

de ge sin kolossala vitalitet, sin andliga vigör i arf åt sina ättlingar. Ja, andlig och fysisk *vitalitet* är ett utmärkande drag för denna ras, och trötthet är ett ord, som jag aldrig hört användas. Deras intellektuella lif är abnormt utveckladt, som en föreläsare, som studerar särskildt den sociala uppfostran, häromdagen sade, och det är sant. De bära lifvet igenom på en packning så tung af antikens alla skatter i konst, litteratur och vetenskap, och den trycker ej ner dem; nej, tvärtom, de bära den fjäderlätt.

För det modärna friluftslifvet, för sporten saknar fransmanen allt intresse; han har ej minsta behof däraf, och kvinnan ser med förakt på den s. k. moderna kvinnotypen, som hon för öfrigt knappast ägnar en tanke åt. Hon har så länge hört sig benämnas det högsta i skapelsen, att hon tror det och går hållre i kloster än masserar en fot.

Det är ej här kvinnoemancipationen kommer att fira några triumfer; fransyskan vill ej bli något annat än hvad hon är — *fransyska*. Hon är färdig till alla uppoffringar i hemmet, i klostret, hon kan arbeta, så man står stum af förvåning, hon kan spela, sjunga, måla, tjusa, men tala ej med henne om de praktiska vanor vår kvinliga ungdom slår in på; detta förstår hon ej, lika litet som vår konst och litteratur. Hon har ett dunkelt begrepp om ett land af evig is och snö långt upp i norden och är i det hela taget förvånad öfver att man bär kläder af samma snitt som hon själf, ja ofta af bättre.

Men lust att bese detta land, lära känna dess folk och karaktär, tänka sig in i en annan ras åskådningssätt och vanor, nej, det faller henne ej in; fransyskans synkrets går ej utom Frankrikes gränser; dess brännpunkt är Paris, dit allas blickar riktas — den öfriga världen existerar ej för henne.

Fransmannen är så nöjd med sin värld och har det, tack vare de katolska prästerna, så bra ställt med den tillkommande; det har alltid så varit, det skall alltid så blifva; de vilja så ha. Därför passar bikten så bra i detta land; de kasta sin syndabörda i bikten på prästen och gå så lättade ut i lifvet — att synda på nytt.

Ja, de vilja ha sin katolska religion, och midt uppe i denna skilsmässans tid är min fullkomliga tro att kyrkans skiljande från staten kommer blott att göra Frankrike ännu mera katolskt.

Handsken är kastad, och det klerikala partiet, med härtigen af Orléans som kyrkans äldste son, samla sig och bli starkare

af förföljelsen. Den 14 januari ägde här i Nancy en storartad »*manifestation*» rum i Nancys mäktiga katedral; 5,000 män voro samlade där, och mötet hade en öfverväldigande karaktär. Bland annat sades från predikstolen: »Vår Herre uppenbarar sin önskan på ett bestämdt sätt. Han säger, att han har valt kungen af Frankrike till sitt hjärtas utvalda och att han vill genom honom triumfera öfver alla jordens store». Därtill spriddes i tusentals exemplar härtigen af Orléans bild som Frankrikes rättmätige kung, ättling af Ludvig den Helige, Henrik IV och Ludvig XVI och den rättmätige arftagaren till Frankrikes tron.

Ja, säkert är, att i dessa dagar växer den presumtiva kungens nimbus med den skymf prästerskapet lidit, och representerar han för katolikerna räddningen och katolicismens upprättelse.

Ja, katolicismen är Frankrikes religion, och äfven om katolikerna — som många af dem — äro ateister, så bibehålla de likväl det yttre skenet och tycka om att vid högtidliga tillfällen ikläda sig den katolska prakten; den är som en nationaldräkt, som de ej vilja aflägga, och de flesta ha ännu aktning för dess tradition.

Protestantismen däremot hör liksom ej hemma här, utom i några få trakter, där den slagit rot; och den protestantiska ungdomen, som mist sin tro, afkläder sig allt och tager dödsstråpet ut i det tomma intet från sin barndomstros sviktande trampolin. Man riktigt hissar när man ser dem våga hoppet den ena efter den andra för att aldrig komma igen.

* * *

Men jag kan ej förbigå ännu en i ögonen fallande egenskap som fransmännen äga och som sammanfaller med deras böjelse för teater. De vilja finna bästa ordet och sista ordet — *le mot pour rire*. Resten bekymrar dem föga; intet är för stort eller för litet för att ej offras åt stundens njutning att se sitt bevingade ord kretsa, blänka och lysa för ett ögonblick likt en grann fyrverkeripjes och så falla utbrunnen ned. Det sprakar och blänker i detta land; gnistor flyga i luften, tankar tända tankar, idéer idéer; hjärnorna utarbete dem; de bli till system, till höga, konstnärligt byggda matematiskt afvägda skapelser, till underbara problem, och så dansa de själfva en afgudadans omkring sitt snille och tro att det är livvets a och o.

De bekymra sig ej om de andra nationernas sakta framåtskridande, de nya intressen och frågor, som öfverallt vakna och vänta på svar; de stå på krönet, den klassiska höjden och blicka föraktfullt ned på nationerna omkring dem.

Men för främlingen är det mycket angenämt att vistas här; ty man har sin fullkomliga frihet. Aldrig frågar en fransyska detta evinnerliga hvarför? eller sitta fruntimren i rad vid ett ångande kafferep och gissa och undra, hvarför den frun gick ut på eftermiddagen och ej på förmiddagen, eller hvarför hon umgås med den i stället för den. Nej, man är härligt fri, och man kan leta upp ur sin garderob sin mest gammalmodiga klädning och dito hatt och gå ut och gå och ingen tittar åt en, och har man lust att plötsligt gallskrika, hoppa eller dansa, så kan man göra det med; allt går för sig i detta frihetens förlofvade land — allt *synbart*. Men går man till botten, så ser man, att den politiska friheten är ett tomt ord och att dessa skrämmande republikaner ej äro mera fria än om de hade en kung; hela skillnaden är bara att för att bli kung behöfs i de flesta fall börd och det har ej hvarje spårvagnskusk, och därför är fransmannen republikan, ty han tål ej klasskillnad. Han behöfver äfven rum och plats för själ och kropp. Se blott på studentens löst knutna halsduk, hvars långa snibbar fladdra för vinden, se blott på landtbons vida sammetsbyxor; det är tilltaget i det oändliga; det är friheten från allt tvång, från alla band, och därför är republiken hans älsklingsbarn. Man får ej blinka om hvilken buse som hälst sätter sig bredvid en med hatten på nacken och smutsiga fingrar, och ovilkorligt tänker man på att blott några mil bortom gränsen ha barn och jungfrur särskilda bänkar i de offentliga parkerna.

Ja, ett underligt land är detta Frankrike, där det går sin egen trampade väg. Den Heliga jungfrun, åt hvilken Ludvig XIII skänkte Frankrike, visar sin tacksamhet genom att beskydda denna ras, som hvarken krig, utsväfningar eller motgångar kunnat krossa.

Det utgår som ett fosforiserande sken från Frankrikes klassiska jord; det glänsar och lyser, blänker och glittrar, det vinner stora vetenskapliga segrar, det gör glänsande upptäckter. Frankrike fångslar och tjuisar, men — det binder och det *värmer* ej.

Cl. F—d.

Barnmorskereglementet.

En liten granskning af det nuvarande och några önskemål beträffande det nya.

Det reglemente, hvilket i riket anställda barnmorskor hafva att »sig hörsammeligen efterträta» räknar sin ålder från 1856. Det faller af sig själft, att den raska utveckling på alla områden som de senaste femtio åren haft att framvisa, äfven berört sjukvården och allt därmed sammanhängande. Så inbröt ju med Florence Nightingale en helt ny tidsålder i sjukvårdens historia, och hennes evärdliga förtjänst är det, att grundlig fackkunskap, god allmänbildning samt en otadlig vandel blefvo det fasta underlag, ur hvilket framvuxit den väl skolade sjuksköterskekår, den civiliserade världen den dag i dag är berömmar sig af. Men den kontingent af sjuksköterskor som benämnas barnmorskor — hvarför berördes ej äfven den af den pånyttfödande reformen, hvarför står den såsom förr kvar på sin gamla ståndpunkt, sorterande under medicinalstyrelser och kommuner och till utvecklingsmöjligheter ledd och begränsad af personligt intresserade institutioner?

Erkännas måste emellertid att kårens kraf på ändrade bestämmelser blifvit för densamma ett lifsvillkor, som måste tillgodoses, såframt den ej såsom efterblifven skall ställas utanför utvecklingens lag, som är lifvets lag. Barnmorskekåren önskar ej ytligt arbeta sig fram till högre samhällsställning, den begär blott att, där den står, få stå med lugnt och fast medvetande att den gjort sin plikt så långt den kunnat, att den förberedt sig för sitt ansvarsfulla kall så vidt den förmått och att på kårens blifvande medlemmar obetingadt får och kan ställas samma anspråk på oförvitlig vandel som f. n. utgör villkor för inträde såsom elev vid Röda korset och Sofiahemmet. Önskemålen med afseende på blifvande nytt reglemente gruppera sig följaktligen så:

I. Höjda inträdesfordringar med afseende på såväl kunskaper som moral.

II. Längre undervisningstid.

De fordringar med afseende på kunskaper, som 1856 års reglemente ställer på sökande till läroanstalten för barnmorskor formuleras så: »Intyg från ordinarie lärare vid allmänt läroverk eller vid folkskola därom, att denna vid för ändamålet vidtagen profning funnit sökanden äga: 1) full färdighet att väl läsa

svenskt och latinskt tryck äfvensom förmåga att nöjaktigt redogöra för det lästa och att någorlunda felfritt uppskrifva ett diktteradt stycke; 2) färdighet i de fyra räknesätten i hela tal och öfning i enkel hufvudräkning samt 3) en läslig handstil».

Med dessa minimikunskaper såsom förutsättning skall nu antagen elev tillgodogöra sig undervisningen vid läroanstalten, som meddelas företrädesvis genom föreläsningar, hvilka i allmänhet kräfva ganska noggranna anteckningar för att kunna i minnet bibehållas och i praktiken omsättas. Under 9 månader fortgår undervisningen, men är elevens tid därunder delad mellan läsningen och löpande praktiska göromål, i sig själfva ganska krävande, men ytterligare betungande, kroppsligt såväl som intellektuellt, genom det myckna *nattvak* de i regel medföra. Hur pass stora fordringar kan med fog ställas på elever, som utbildats med sådana förutsättningar och under så ogynnsamma förhållanden i öfrigt? Och likväl legitimeras de efter ytterligare 3 månaders föreläsningar öfver bruket af instrumenter. De skola nu, såsom själfständigt praktiserande barnmorskor, på egen hand utföva sitt viktiga kall. Många af dem gå att i glest befolkade bygder, med många mil till närmaste läkare, utföra förlossningar, som måste hänföras till svåra kirurgiska ingrepp. Man måste beundra det mod och den rådighet barnmorskan trots sina bristfälliga kunskaper ofta visat, men — hvem täljer alla de människolif, som genom okunnigheten och odugligheten blifvit förspilda?

Att barnmorskorna själfva längta efter större kunskaper hafva de under de senaste åren gång på gång velat göra gällande så väl på möten och konferenser, som genom deputationer och petitioner hos kungl. maj:t. Att fordringarna på inträdeskunskaper höjas behöfver alls icke utestänga den enkla bondedottern från kursen — hon förskaffar sig dem på samma sätt som hon ofta vetat göra det, då inträde vid ett småskoleseminarium varit hennes mål. Ställdes minimifordringarna i öfverensstämmelse med dessa vore redan mycket vunnet. I denna punkt torde emellertid motstånd vara att vänta från en styrelse, som vid tillämpningen af 1856 års reglemente vetat till den grad följa detsammes bokstafslödelse, att ett kunskapsmått därutöfver visat sig utgöra icke endast *icke* en fördel utan rent af ett hinder för vinnande af inträde i läroanstalten. Sålunda hafva personer, som till ansökningen fogat afgångsbetyg från 6- och 8-klassigt läroverk,

vägrats inträde, emedan de icke företett intyg om att »vid för ändamålet företagen pröfning af lärare» sökanden visat färdighet i att »läsa svenskt och latinskt tryck»(!) (se Kungörelsen af 1880).

Men behöfver kompetensvillkoren för inträde i läroverket höjas, så behöfver undervisningstiden icke mindre *utsträckas*. Det är ingalunda små anspråk samhället anser sig berättigadt ställa på den legitimerade barnmorskan — ej underligt om denna begär att få motsvara förtroendet med åtminstone i någon mån på verklig insikt grundade kunskaper. Hennes åligganden inskränka sig ej endast till skötandet af förlossningar, normalt och abnormt förlöpande, hon anlitas äfven, åtminstone på landsbygden, vid förekommande sjukdomsfall, då man af henne begär den utbildade sjuksköterskans råd och bistånd, och inträffar olycksfall eller tillfogas yttre skador, — barnmorskan efterskickas för anläggande af första förband. Då man, såsom nu ofta är fallet, hör herrar läkare göra sig lustiga öfver barnmorskans förlossningsberättelser och sjukrapporter, — då förstår man hvad äfven i detta afseende kräfvades af en samhällsmedlem som, alla hennes framställda önskingar till trots, förvägras den utbildning, som ensamt kunde skänka henne själf trygghet i fullgörandet af sitt kall på samma gång den utåt förmådde skaffa henne aktning och erkännande. Förtroende och aktning gå gärna hand i hand, och stärkas de genom ökade kunskaper — sin rot och sitt fäste böra de därjämte äga i en alltmera höjd och förbättrad moral inom kåren i stort.

Barnmorskans kall är — för att tala med den högt värderade författarinnan Esselde — »heligt och stort, det är kallet att på rena armar bära fram i lifvet det nya släktet samt ömt och insiktsfullt vårda dess mödrar, hvilkas lif kunna bero af deras hjälperskors moralitet». Skulle verkligen barnmorskans enskilda lif icke hafva något att göra med hennes yrke? På barnmorskans plikttröhet och ansvarskänsla, på hennes sanningskärlek, på hennes klarsynta uppfattning och lugna men snabba handlingsförmåga, bero dock förvisso ofta många, många af våra mödrars lif. Hjärtats godhet, tålmod, barmhärtighet och uthållighet, allt egen-skaper, dem yrket kräfver, kunna de framvälla ur ett lif, där sedliga förvillelser eller moralisk slapphet dragit karaktären så nedåt, att blicken för yrkets djupa helgd och ansvar fördunklats?

Inom vårt lilla Sverige födas årligen omkring 134,000 barn;

nästan lika många mödrar äro följaktligen hänvisade till vård, somliga (i storstäderna) på barnbördshuset, men de allra flesta i sina hem, af barnmorskorna. Huru viktigt då, att denna vård på allt sätt blir af bästa beskaffenhet! — Men då så är, huru förklara den brist på förståelse och mötande vilja, som från vederbörandes sida förspörjes inför barnmorskekårens innerliga önskan att medicinalstyrelsen mera än hittills varit fallet, måtte taga sökandens *moral och föregående vandel* i betraktande vid bedömandet af hennes ansökningshandlingar? Vid denna tidpunkt ligger det nämligen i medicinalstyrelsens hand att, i samhällets eget välförstådda intresse, rekrytera barnmorskekåren med goda karaktärer samt, åtminstone till någon del, förekomma att personer med ganska tvetydig moral efter förvärfvade kunskaper skaffa sig sin existens genom ett så maktpåliggande yrke. Både ordningsmakten, medicinalstyrelsen och herrar läkare hafva alltid ytterst svårt att utföra någon effektiv kontroll öfver praktiserande barnmorskor, och de fosterfördrifningsfall, som en och annan gång komma till handläggning vid domstolarne och hvarvid någon enda gång en barnmorska spelat en roll — och till kårens heder må intygas, att sådana fall äro ytterst sällsynta — visa mer än väl att en hel rad af brott föregått det slutliga uppdragandet.

Erhölle de personer, som hafva sig ålagdt att pröfva ansökningshandlingar till barnmorskeundervisningsanstalten, bemyndigande att från sökandens hemort införskaffa utlåtande om hennes föregående vandel samt tillätes de att, därest denna förmånligt vitsordades, intaga elev till en månads profkurs, därunder lämplighet för kallet i alla afseenden toges under ompröfning af för ändamålet behörigen kvalificerade, helt visst skulle kungl. medicinalstyrelsen och samhället i sin helhet äga bättre garantier, att för framtiden se barnmorskeskolorna fylkas af nya och goda element! Då f. n. ansökningarna äro fem gånger platsernas, borde väl härur kunna göras ett ganska godt urval, — och vinsten för samhälle och familj — när barnmorskan tar sitt kall samvetsgrant, blefve omätbar. Med själfaktning, sanningskärlek, rättrådighet och grundliga kunskaper som grundbas, förmådde hon allt bättre föra det viktiga kallet framåt och utåt förskaffa detsamma mera aktning och anseende. Därmed skulle ju ändå vägen till detta intresseväckande, människoölskande och sant kvinnliga yrke stå lika öppen så väl för den ringaste af folkets barn som för den ur högre samhällsställning utgångne.

Att de myndigheter, som hafva att ombilda det nya barnmorskereglementet, måtte behjerta dessa för samhällets väl så viktiga synpunkter, kunna vi icke nog varmt önska och hoppas!

Hbm.

— * —

Litteratur.

Natt af *Guy Thorne*.

Den religiösa romanen är en i England mycket omhuldad företeelse. »En kristen», »En svärmare», »En mönsterkristen», som utkommo ganska tätt efter hvarandra i svensk dräkt och nådde en vidsträckt läsekrets, äro endast några namn af de många.

Det är på det i England rådande stora intresset för religiösa frågor *Guy Thorne* räknat vid utgifvandet af sin omfångsrika roman *Natt*, och erfarenheten visar, att han icke missräknat sig. Tre upplagor utkommo omedelbart efter hvarandra. Biskopen i London omnämnde boken, enligt en anmälares uppgift, »vid icke mindre än åtta olika tillfällen» i sina predikningar, och hundratal af hans ämbetsbröder fäste från predikstolen sina åhörars uppmärksamhet vid arbetet — ett i sanning ovanligt förhållande, när det gäller en roman i vanlig mening!

Förklaringen till det uppseende boken väckt, torde hufvudsakligen vara att söka i dess ämne.

En kristendomens hätske fiende lyckas genomföra ett infernaliskt bedrägeri, som vilseleder de lärde forskare, hvilka syssla med utgräfningar i närheten af den heliga grafven och kommer dem att — med förbluffande lättrogenhet — taga för godt ett falsarium, som synes förebringa bevis för att Kristi lekamliga uppståndelse aldrig ägt rum. Bedragaren köper en man af facket och de två brottslingarna åtaga sig att på ett par timmar — genom en enkel tidningsnotis, som förkunnar den föregifna upptäckten — »förändra världshistorien». Det otroliga inträffar verkligen. En oerhörd omhvälfning af alla förhållanden — religiösa, sedliga, politiska och ekonomiska äger rum som en följd af detta bedrägeri. Samhället blir en valplats för ytterlig förvildning, och den djupaste natt synes vilja inbryta öfver världen, då tack vare en kvinnas fromma förräderi — ifall nu en så själfmotsägande definition kan gifvas — hemligheten blir afslöjad, och den hemska maran viker undan.

Som man ser, är det ett storartadt motiv som föresväfvat författarens fantasi, ett motiv, för hvares rätta behandling skulle

fordrats det djupaste allvar och den största kraft. Det finns nog äfven i Guy Thornes roman sidor af enkel värme, och på kraftscener är där alls ingen brist. Men det totalintryck boken gifver är hvarken allvarligt eller djupt, därtill skattar den alltför tydligt åt den stora publikens smak för effekt och sensation.

Härmed vill jag icke hafva afrådt från att taga del af boken, som ur flere synpunkter kan vara värd den tid man kostar på den, endast man icke väntar sig hvad den ej har att bjuda. En obestriddlig förtjänst ligger i att ämnet, till följd af sin natur, icke kan undgå att framkalla ett fortsatt tänkande öfver det problem, som däri framkastats. Verkningarna af den fingerade »upptäckten» vid grafven i Jerusalem har åtskilliga beröringspunkter med det massornas afkristnande, hvarpå man från vissa håll arbetar i våra dagar, och troligen har förf. just velat framkalla en dylik jämförelse. I en uppfordran till fortgående reflexion ligger, enligt min åsikt, denna fantastiska nutidsromans egentliga betydelse.

F. E.

*

Musikerbiografier af *Lina Lagerbielke*.

I företalet till den första delen af biografierna, hvilken utgafs för några år sedan, omnämnes att de hufvudsakligen utgöras af utdrag ur Reclanes universalbibliotek, och efter all sannolikhet har äfven den andra delen tillkommit på enahanda sätt. Något fullt själfständigt arbete är det här således icke fråga om, men däremot torde samlingen hafva en plats att fylla inom vår litteratur, som mig veterligt förut icke äger några kortfattade och lätt tillgängliga biografier öfver äldre och nyare musici. Boken är närmast afsedd för dem som studera musik, men äfven för andra musikintresserade människor erbjuder den en källa till upplysning och insikt. Kännedomen om en skapande tonkonstnårs lefnadsöden och personliga utveckling möjliggör ju äfven ett djupare inträngande i hans verk. Första delen omfattar endast tyska kompositörer, men Tysklands historia rymmer också i själfva verket allt det största inom tonkonstens område. I andra delen är ämnet utvidgadt till framstående musici inom andra nationaliteter, men äfven här finnas stora namn, såsom Chopin, Rossini, Saint-Saëns, Rubinstein och Tshaikowski. Bearbetningen är omsorgsfull och utmärker sig för en lagom bredd. Språket är dock ofta något tungt och en och annan mening verkar alltför mycket öfversättning. De väl återgifna porträtt som åtfölja biografierna, öka samlingens värde.

F. E.

—*—

*

Från 1906 års riksdag.

I.

Viktigast af innevarande års riksdagsärenden, äfven ur kvinnosynpunkt taget, är det som rör

Rösträtten.

Det kungl. rösträttsförslaget, som vid plenum den 24 februari framlades på kamrarnas bord, är byggdt på följande grunder:

1) allmän rösträtt inom gränsen af skattestreck, 2) valrättsålderns höjande till 24 år, 3) utjämning af representationsrätten mellan land och stad, 4) enmansvalkretsar äfven i de större städerna, 5) omreglering af valkretsarna hvart nionde i stället för hvar tionde år, 6) omval, därest ingen kandidat vid första valet erhållit absolut majoritet, 7) en särskild vallag och hithörande bestämmelsers utbrytande ur riksdagsordningen.

Att kvinnornas rösträttsfråga skulle tillmätas en plats i det kungl. förslaget var ju ingen hemlighet, ej heller den hållning, som regeringen skulle komma att intaga till densamma. Den är, som bekant, afvisande. Statsministerns motivering är affattad sålunda: »Väl torde den kvinnliga rösträtten i sinom tid komma att uppföras på dagordningen äfven hos oss. Men det är min bestämda öfvertygelse att det skulle vara i hög grad oklokt att nu upptaga detta spörsmål och förbinda det med frågan om utsträckning af rösträtt åt män. Den sistnämnda frågan har visat sig så svårlöst, att en inblandning i densamma af den i sig själf svåra och i hvarje fall till omedelbar lösning ej mogna frågan om rösträtt åt kvinnor förvisso skulle undanskjuta hela reformens lösning på obestämbar tid».

*

Skolfrågan

intager vid årets riksdag ett betydande rum. Så förekommer i kungl. propositionen ett af en längre utredande motivering åtföljdt förslag om ordnande af

Undervisning i huslig ekonomi i folkskolor, högre folkskolor och folkhögskolor, med rätt för k. mt., som det i skrifvelsen lyder, att:

när i särskilda fall omständigheterna därtill föranleda, meddela understöd af statsmedel för ifrågavarande ändamål utan hinder däraf, att någon afvikelse ägt rum från de grunder, som angifvits i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för 30 dec. 1905, dels ock på ordinarie stat under riksstatens åttonde hufvudtitel bevilja ett förslagsanslag, med titel: »För anordnande af undervisning i huslig ekonomi i folkskolor, högre folkskolor och folkhögskolor» å 90,000 kronor.

Folkskolelärnarnes löneregleringsfråga är äfven upptagen i den kungl. propositionen. Däri föreslås i enlighet med den af centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraforening ingifna petitionen att begynnelselönen för såväl ordinarie lärare som ordinarie lärarinna höjes från 700

till 900 kronor, samt att ålderstilläggen bestämmas till 150 för manlig och 100 kronor för kvinlig lärare, hvadan alltså lönerna i de olika lönegraderna skulle blifva: för lärarinna: 900, 1,000, 1,100 och 1,200 kronor.*)

Af flera särdeles starkt grundade skäl, hvilka närmare utvecklas i propositionen, föreslås, att ålderstilläggen helt och hållet utgå af statsmedel.

Med löneförbättringen följer förhöjning i pensionen, hvilken skulle utgå efter enahanda grunder som hittills, d. v. s. med 75 procent af den lagstadgade slutlönen. Hel pension skulle alltså blifva för lärarinna 900 kronor (i regel utan afdrag). Liksom hittills skulle pensionen till änka utgå med 20 % af slutlönen (sålunda 270 kronor) och pensionen till änka med barn med 30 % (alltså 405 kronor).

För de genom detta förslag ökade utgifterna begäres en höjning i förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskola och småskola med 2,150,000 kronor eller från 6,350,000 till jämt 8½ millioner kronor.

I samband med denna fråga kan sättas en rad i Andra kammaren inlämnade motioner, näml.:

af hr *Wennersten*: om sådan ändring af k. propositionen om lönereglering för folkskollärarna, att ålderstilläggen blifva lika stora för lärarinnor som för lärare:

af hr *Johansson* i Jönköping m. fl.: om större ökning af förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor och af bidraget till lärarnas pensioner än k. m:t föreslagit;

af hr *Mallmin*: med anledning af k. m:ts proposition angående folkskollärarnas löner; och

af hr *Magnusson* i Salstad: om ökad statsbidrag för aflöning af vikarierande lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor.

Om statsbidrag till privata samskolor föreligger tre motioner vid årets riksdag. En är väckt i Första kammaren af f. ryttmästaren E. Bohnstedt, lektor J. F. Nyström och grefve Fr. von Rosen och går ut på:

att riksdagen måtte besluta, dels att understöd från anslaget till högre skolor för kvinlig ungdom måtte kunna tilldelas äfven andra, på orter, där allmänt läroverk för gossar ej finnes, inrättade samskolor än sådana, som före utgången af år 1902 fullgjort då gällande villkor för erhållande af dylikt understöd;

och dels att för nyssberörda ändamål höja anslaget till högre skolor för kvinlig ungdom, utöfver hvad k. m:t föreslagit, med ett belopp af 5,000 kronor.

En härmed alldeles likalydande motion är i Andra kammaren väckt af f. statsrådet J. Widén, friherre C. C:son Bonde och hr P. Nilsson i Bonarp.

Den tredje motionen är af disponenten E. Räf och har särskildt afseende på en i Nässjö förefintlig samskola.

Den manliga arbetskraftens vid folkskolorna utbytande mot kvinlig utgör önskemålet i en af hr Albert Bergström i Första kammaren väckt motion.

Motionären påpekar nödvändigheten att bereda den arbetande kvin-

*) Här har endast det som rör de kvinliga lärarnes intressen medtagits.

nan ökad plats i samhället och anser, att hennes naturliga verksamhetsområde är på barnuppfostringens område. Motionären erkänner, att de manliga lärarna i det stora hela med ospard möda, stort intresse, arbetsamhet och trohet fullgjort sitt värf, men vill så småningom öka användningen af kvinnliga lärarekrafter. Medlen härtill ser han bl. a. ligga i att förvandla ett eller flera manliga seminarier till kvinnliga samt att anordna löneförhållandena så, att de bättre skulle lämpa sig för kvinnans kraf; männen böra i stället ägna sig åt produktivt arbete. Han finner det därför onödigt att särskildt premiera de manliga lärarna med ökade löner, så mycket mindre att försvara som män och kvinnor fullgöra samma arbete, och kommer som en konsekvens till ett yrkande på afslag af den kgl. propositionen om löne reglering åt folkskollärarna och med begäran om en utredning i ofvan angifna syfte.

*

Om statsbidrag till aflönande af hos kommuner anställda barnmorskor
petitionerar herr M. Mattson i Andra Kammaren.

Af den långa motiveringen till motionen framgår, att årsinkomsten för de i riket praktiserande barnmorskorna (år 1903 uppgick deras antal till 2,870, hvaraf i städerna 927, och i landsbyggden 2,143) belöpa sig till i genomsnitt 370 kr., medan de i kommunernas tjänst anställda barnmorskorna genomsnittslönen för år belöper sig till 270 kr., hvartill komma bo-stad och bränsle, som i allmänhet uppskattas till omkring 75 kr. Lönebeloppen hafva för olika kommuner växlat mellan 150 och 750 kr.

Motionen slutar med följande beaktansvärda ord: »Den sociala utvecklingen har framalstrat organisationer, som i vår tid börjat att på arbetsmarknadens flesta områden reglera arbetsgifvarne oinskränkt bestämmanderätt öfver arbetslönernas belopp. Här är dock ett område, som blifvit opåverkad af dessa tidsrörelser. Barnmorskelönerna hafva icke varit underkastade några förändringar genom beviljande af ålderstillägg eller genom regleringar, såsom det varit fallet med de flesta andra tjänstemannalöner, utan kvarstå vid samma belopp, som ursprungligen stipulerats, utan afseende å att penningvärdets fallande påkallat löneförbättringar på de flesta andra områden. Det bör då åligga staten att tillse, att äfven barnmorskorna, som tålmodigt och anspråkslöst fyllt sin ansvarsfulla plats i samhället, komma att af sitt ofta ansträngande yrke njuta en någorlunda anständig om också torftig bärgning samt trygghet mot kommunalt godtycke».

Med stöd af dylika argument framhåller motionären, att det måste vara statens skyldighet att ordna frågan om barnmorske aflönningen efter en enhetlig plan för hela riket, i stället för att som hittills låta hvarje särskild kommun ha en godtycklig bestämmanderätt.

*
—————

Följande småskrifter kunna erhållas genom **Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå**, 54 Drottninggatan, Stockholm. Till landsorten expedieras de pr efterkraf eller mot insänd likvid jämte postporto.

Fredrika-Bremer-Förbundets uppkomst och utveckling. Föredrag af *Gertrud Adelborg*. Pris 10 öre.

Kvinnoarbete och Kvinnolycka af *Anna Sandström*. Pris 50 öre.

Under hvilka förutsättningar kan kvinnorörelsen blifva af verklig betydelse för kultur och framåtskridande af *Anna Sandström*. Pris 10 öre.

Till frågan om kvinnans politiska rösträtt. Ett diskussionsinlägg af *Natanael Beskov*. Pris 5 öre.

Bör den svenska kvinnan erhålla politisk rösträtt? af *Anna Whitlock*. Pris 10 öre.

Svenska kvinnans kommunala rättigheter och skyldigheter af *Gustaf A. Aldén*. Pris 10 öre.

Den svenska kvinnans rättsliga ställning. Kort redogörelse för nu gällande lagstiftning af *Georg Stjernstedt*. Pris 60 öre.

De kvinliga kontors- och butikbiträdenas ställning. Ett bidrag till hufvudstadens arbetarestatistik. Pris 15 öre.

Petition uti Reglementeringsfrågan från Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse den 6 maj 1902. Pris 5 öre.

Fredrika-Bremer-Förbundets 20-årsmöte 12—14 januari 1905. Pris 25 öre.

Rabatt lämnas vid rekvisition af minst 100 ex.

Stadgar och berättelser angående Fredrika-Bremer-Förbundets verksamhet utsändas gratis.

Order
från landsorten upp-
gående till
20 kronor
expedieras franko
mot efterkraf pr
järnväg eller ångbåt.
Profver på begäran.

För Klädningar:
Snörmakerigarnityr,
Kragar, Galler
och
Garneringsband
i största urval!
HERM. MEETHS
Stockholm

Anmälan.

Dagny, utgifven af och organ för **Fredrika-Bremer-Förbundet**, anmäler med **1906** sin 21:a årgång. Tidskriften skall fortfarande ha till sin hufvuduppgift att verka för en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuellt, såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende.

Liksom tillförene skall **Dagny** beakta kvinnofrågan och dess företeelser samt ägna sin uppmärksamhet åt olika områden af kvinnlig verksamhet, såväl de praktiska som de intellektuella. Ehuru största utrymmet är förbehållet åt sociala frågor, stå de litterära intressena äfven på tidskriftens program. **ufversikter** och **notiser**, kortare berättelser, resebref, biografiska och historiska utkast m. m. skola alljämt rikligt i tidskriften inlyta.

Dagny redigeras af fröken **Lotten Dahlgren**, till hvilken, under Förbundets adress, alla bidrag till och meddelanden rörande tidskriften böra ställas.

Dagny utkommer **1906** med **20** häften, utgörande minst **28** tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af **Fredrika-Bremer-Förbundet** . . . kr. 3.50.

För icke medlemmar af **Fredrika-Bremer-Förbundet** » 5.00

Förbundsmedlemmar prenumerera å **Fredrika-Bremer-Förbundets** byrå, 54 **Drottninggatan**, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å **Fredrika-Bremer-Förbundets** byrå till ett pris af **30 öre** pr enkelhäfte.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

Fredrika-Bremer-Förbundets Sjuksköterskebyrå: Tunnelgatan 25.

Rikstelefon 68 98. A. T. 82 11.

Vademecum

var bland alla munvatten på hygieniska utställningen i Paris 1902 det enda som erhöll högsta utmärkelse, **Guldmedalj**, och detta i sin egenkap af »**antiseptiskt munvatten**» (antiseptique dentifrice).

Barnängens Tekniska Fabrik,

H. M:t Konungens hofleverantör

Stockholm.